

Tevazu ve benlikten arınmışlık (mahviyet) olmadan Hakk'a ulaşmak mümkün değildir. Çünkü tevazu ve mahviyet kalpte yer edinmiş, karar kılmış tam bir imanın sonucudur. İman kalbe yerleşip, tevazu ve mahviyet ahlâkın ayrılmaz bir parçası haline gelmeden kimseye kâmil mümin denilemez. Bu nedenle kâmil zatlar en üst seviyede bu sıfatlara sahip olmalarına rağmen, iç alemlerinde meydana gelebilecek zerre miktarı sapmadan dahi korkmuşlardır.

Kendi halinin nöbetçisi

Hz. Ömer r.a ., benlik namına kalbinde en ufak bir bulanıklık hissetse, minbere çıkıp herkesin huzurunda kendisini kınamış ve devlet başkanı olmasına rağmen omuzuna yüklediği su güğümüyle halka su taşımıştır. Heybet ve vakarıyla kalpleri muma çeviren bu büyük zat, güneş gibi parlayan nuranî siması, mütebbessim çehresi ve gayet nazik ve mütevazî edasıyla sohbet edip gönülleri kendine bağlarken, hane-i saadetinde tepsiyi eline alıp misafirlerine ikramlarda bulunuyordu. Evet; büyük zatların hepsi kalplerinin başında ömürlerinin sonuna kadar nöbet tutmuşlar, oraya küçük-büyük hiç bir marazın girmesine ve yerleşmesine izin vermemişlerdir. Hak dostları tevazu sahibi olup, tevazu sahiplerini de her zaman sevmişlerdir. Çünkü Allah Tealâ mütevazileri övmüş ve şöyle methetmiştir: "Rahman'ın (has) kulları onlardır ki, yeryüzünde alçak gönüllü bir halde yürürler ve kendini bilmezler onlara laf attıkları vakit, 'selametle' der geçerler." (Furkan, 63)

Büyüklerde büyüklük alameti tevazu ve mahviyet, küçüklerde küçüklük alameti de kibir ve enaniyettir . Kendini başkalarından üstün görenler her türlü hamlık, hayırsızlık ve kötülüğe teşnedirler. Şeytanı bilumum kötülüklerin kaynağı haline getiren şey de budur. Sırf bu yüzden şeytan Allah Tealâ'nın affından mahrum kalmıştır. Hadis-i şerifte: "Kalbinde hardal tanesi kadar kibir bulunanı, Allah Tealâ yüz üstü cehenneme atar." buyurulmaktadır . Diğer bir hadis-i şerifte ise: "Kul tevazu edince Allah Tealâ onu yedi kat göklere kadar yükseltir." buyurularak , alçak gönüllülüğün insanın kıymetini ne kadar yücelteceğine vurgu yapılır. (Beyhakî)

Kibir ve belirtileri

Kibirli insan her haliyle belli olur. Giyim-kuşamında, yüz ifadesinde, bakışında, başını dikerek kimseye bakmamasında, oturmasında, gerilip yaslanmasında, yürüyüşünde, kendisi otururken insanları ayakta bekletmesinde, ses tonunda...Aslında kibirli insanın sergilediği davranışların hemen tamamı, belli bir seviyeden sonra psikiyatri bilimini yakından ilgilendiren anormal davranışlardan başka bir şey değildir. Ne yazık ki kâmil insanların haricinde az-çok, açık-gizli, herkeste kibir hastalığı mevcuttur. Seyr ü sülûkla bu hastalık kalpten tamamen kazanmadıkça kurtulmak mümkün değildir. Ancak bu hususta mücadele etmek de farz-ı ayındır. Kibri azaltmak bile büyük bir mücadeledir .Bir müminin yukarıda sayılan anormal davranışlardan ve gizli kibirden kurtulup kurtulmadığı, tevazuyu kazanıp kazanmadığını İmam Gazalî rh.a. şu belirtilerle ölçüyor: Bir mesele üzerine konuşulurken hakikatin kendi fikirlerine ters olmasından

rahatsız olmak; doğruları memnuniyetle, hoşlukla kabul etmemek kibrin belirtilerindendir. Bu hastalığı yenmek için, aczini itiraf edip hakikati söyleyenleri takdirle yâd ederek teşekkür etmelidir.

Akranları ile bir ortamda bulunduğu zaman onları baş köşeye geçirmek ve kendi emsallerinin ardından yürümek ağır geliyorsa yine kibir var demektir. Yoksul ve gariban insanların davetine katılmaktan ve arkadaşlarının işlerini takip etmekten zorlanmak da kibir belirtisidir. Bütün bu durumlarda kişi kendini sürekli sınayarak kibrin tedavisine ve tevazunun kazanılmasına gayret etmelidir. Tevazu ehli insanlar da her haliyle bellidirler. Onların tavır ve hareketleri kalbe huzur ve itimat telkin eder. Muhatap oldukları insanlarda saygı ve sevgi meydana gelir. Böyle insanlarla oturup kalkmak insana zevk verir.

Söyleyene değil, söylenene bak

Başkalarına faydalı olabilmek için önce kendimizi ıslah etmemiz gerekir. Fakat kendisinin ağır derecede hasta olduğunu bilmeyen gafil insan tedaviye ihtiyaç bile duymaz. Herkesin kusurunu görür, onlardan yakınıp, gıybetlerini yapar, ancak kendisini düzeltmek aklına bile gelmez. Halbuki insanın kendi kusurlarını görmesi, onları araştırması ve bunun için başkalarının kendisini nasıl gördüklerine, gurur yapmadan kulak vermesi gerekir. Bizi methedenlerden ziyade yanlış ve isabetsiz davranışlarımızı bildirenlerin faydası daha çoktur. Şeker yerine ilaç verenler bize iyilik etmiş olurlar. Yanlış ve zararlı yolda gidene 'iyi gidiyorsun' demek, onu gaflete düşürmek ve zulmetmek olur. Bu bakımdan 'dikkat et, düşeceksin' diyene kızmak yerine teşekkür etmek lazımdır. Yalnızca bizi sevip takdir edenlere kulak vermek hataya düşmemize sebep olur. Çünkü dostumuz olanlar bizi güzel görür ve bizdeki kusurların hepsini fark edemeyebilirler. Dost olmadıklarımız ise nazarını kusurlarımıza diker. İthamlarında mübalağa olsa da, muhakkak bir hakikat payı vardır. Bu yüzden onların söylediklerinden de istifade etmelidir.

İnsanlığın Efendisi'nin Tevazu Hali

Alemlere rahmet olan Hz. Rasulullah s.a.v. Efendimiz, o yüce makam ve haliyle birlikte muazzam bir tevazu sahibiydi. Hakk'a yakınlığı ölçüsünde halka da yakın olur, ihsan ahlâkına bürünür, etrafındaki insanların her birine ayrı bir şeref bahşederdi. Hane-i saadetinde teşrif ettiklerinde hayvanının yiyeceğini kendisi verirdi. Bazen evinin temizliğini yapardı. Yırtılan ayakkabısını tamir ederdi. Elbisesini diker ve yamardı. Koyun sağardı. Hizmetçisiyle birlikte yemek yerdi. Bazen hizmetçi yorulduğu zaman onunla birlikte buğday öğütürdü. Çarşıdan aldığı bir şeyi ailesine götürürken, bizzat kendisi taşımaktan çekinmezdi. Zengin-fakir herkesle musafaha ederdi. İlk önce kendisi selam verirdi. Kuru hurmaya bile olsa, çağırıldığı hiçbir daveti küçük görmezdi. O'nunla geçinmek çok kolaydı. Yumuşak huylu idi. Cömert tabiatlıydı. Güler yüzlüydü. Sesli olarak gülmeden yüzü tebessüm ederdi. Yüzü asık olmadan hüznüydü. Kendisini alçaltmadan tevazu gösterirdi. İsrâf etmeden cömertlik yapardı. Kalbi çok yumuşak idi. Bütün müslümanlara karşı çok merhametliydi.

Tevazuda ölçü

Tevazu, bir takım başka güzel hasletleri de beraberinde getirir. Bunlardan biri olan "vakar", ağırbaşlı, yumuşak, fakat muhatabında hürmet hissi uyandıran ölçülü hareket ve davranış biçimidir. Tevazuyla birlikte kalpten tabii olarak dışa akseder. Zillet (düşüklük) ise bunun tam aksi olup, hafif, sıradan ve bayağı davranışlarla ortaya çıkar. Makbul olan davranış biçimi, kibre varmayan, zillet derecesine de düşmeyen, vakarını koruyan tevazudur. Allah katında sevimli olan da ifrat ve tefrite varmayan orta derecedir. Aynı şekilde benlikleri firavunlaşmış, dinsizlik hesabına imana saldıran kişilere karşı tevazu ve mahviyet göstermek de büyük bir cinayettir. Orada temsil edilen yüce hakikatlerin değerini ayağa düşürmeden, dinin izzetini ve ilmin şerefini göstermek icap eder. Müslümanlara karşı tevazu ise, güler yüz göstermek, soru ve davetlerine karşılık vermek, yumuşak davranmak, ihtiyaçlarını görmek, onları küçümsememek gibi şekillerle olur. Aynı safta omuz omuza hizmet ettiğimiz kardeşlerimizle olan hukukumuz başkalarına kıyasla çok daha fazladır.

Allah'ın dinine hizmet ederken Hakk'ın hatırı için kardeşlerin hakkına riayet etmek, hem de hizmetin ahengini bozmamak üzere her türlü nefsanî davranıştan kaçınmak gerekir. Şayet bizim yüzümüzden tek bir kişi bile dinden uzaklaşırsa bunun vebali çok ağırdır. Hz. Peygamber s.a.v. Efendimiz'in buyurduğu üzere, açtığımız kötü bir çığırdan yürüyenlerin ve onların sebep olduğu başka kişilerin günahlarının bir mislinin de bizim hesabımıza kaydolma tehlikesi vardır. Aynı şekilde hidayetinde vesile olduğumuz kişilerin ve onların sebep olduğu insanların iyi amellerinin bir misli de bizim defterimize kaydolabilir. Şayet din adına hizmette kendi isteğimizle bir vazifeye talip olur, sonra da onu nefsanî davranışlarla akamete uğratırsak, Hz. Peygamber s.a.v. Efendimiz'e kadar uzanan altın silsilenin manevî birikimine zarar vermiş, bugüne kadar gösterilmiş olan çabalara darbe vurmuş oluruz. Ayrıca o mübarek silsileyi oluşturan zatların manevî desteğini kaybetme ve cezaya müstehak olma tehlikesiyle de karşı karşıya kalırız.

O yüzden enaniyet, benlik, riya, kibir ve çalımla hizmete talip olmamalıdır. Bu şekilde yaptığımızı zannettiğimiz bütün hizmetler sonuç itibarıyla önümüzü tıkar. Faydası bir tarafa, büyük zararlara sebebiyet verebilir. Hizmet ederken her şeyden önce kendimizi bir günahkâr olarak görmeli ve "Allah dilerse benim gibi günahkâr bir insanla da dinini teyid eder" diye düşünmelidir. Bu yolda amelimiz ne kadar çok olursa olsun, meydana Şah-ı Geylânî k.s. veya bir İmam-ı Rabbânî k.s. edasıyla girmemelidir. Hatta yaptığımız hizmetleri herkes övüp takdir etse de, onların sözleri kendisinin hakir bir insan olduğu kanaatini değiştirmemeli, Cenab -ı Hakk'a el açıp: "Ya Rabbi hakkımda söylenen şu güzel sözleri dua olarak kabul eyle, ayağımı kaydırma, beni nefsimle baş başa bırakma." diye dua etmelidir.

Bütün hizmetleri yalnız Allah için yapmalı ve kimseden takdir beklememelidir. Şayet kendisine bir teveccüh varsa bunu bir imtihan görmeli ve bu imtihanı kaybetme tehlikesini ciddiye

almalıdır. Aksi halde riya ya da kibir girdiği için hizmetleri boşa gider, hatta onlardan hesaba çekilir ve ayağı kayabilir. Mümin hiçbir zaman fazilet ve meziyetlerini kendinden bilmeyip, Allah tarafından olduğunu görmeli ve her an elinden alınabileceğini bilmelidir. Kendisinin hizmete renk ve kuvvet kattığı zannından ziyade, Allah için hizmetin kendisine güzellik katacağını, fazilet ve meziyetlerin oradan geldiğini düşünmelidir. Gerçek de budur.

Enaniyet tuzağı

Ulvi bir hizmette istihdam edilmek ancak bir lütuf ve himmet işidir. Her türlü fazileti kazanmaya sebeptir. O yüzden hizmetle güzelleşenler güzelliği de inkâr etmemelidir. Zira Said Nursi Hazretleri'nin belirttiği üzere, bu da nimeti inkâr olur. Bu noktada doğru ve yanlış tavır şöyle örneklenmiştir: Birisi sana gayet kıymetli bir elbise giydirse, sonra da: "maşallah ne güzelsin, güzelleştin" dese, sen de: "hâşâ ben neyim, güzellik nerede" desen, nimeti inkâr ile o elbiseyi sana giydirene karşı nankörlük etmiş olursun. Şayet "evet ben güzelim" desen bu sefer de gurur ve kibir yapmış olursun. Eğer, "evet güzelleştim, fakat asıl güzellik elbisenin ve onu bana giydirenindir" dersen işte o zaman kibir ve nankörlükten kurtulmuş, hakikati söylemiş olursun.

"Ben yaptım, ben ettim, filana şöyle şöyle sohbet ettim de tövbe etti" benzeri benlik kokan bütün gizli imalar ve açık sözler İslâm itikadına uymaz. Allah Tealâ'nın inayetini, başkalarının gayretlerini, büyüklerin himmet ve tasarrufunu gözardı edip de kendisini öne çıkarmak büyük bir yanılıdır. Özellikle gerçekten tevazu ve mahviyet sahibi değilken öyle görünmeye çalışmak, kalbi öldürecek derecede tehlikeli bir benlik davasıdır. Bunlar karıncanın ayak seslerinden daha gizli olan ve Hz. Peygamber s.a.v.'in "küçük şirk" olarak tarif ettiği, ümmeti hakkında en çok korktuğu şirk çeşitlerini hatırlatacak hallerdir. Meziyet ve faziletlerinden bahseden, ima eden, kendince büyük başarılarına ilgisizlikten rahatsız olanlar, din adına gayret ettiklerini söyleseler de, tevazu ve mahviyetten mahrum, Allah'tan uzak boş kimselerdir. Böyle hizmet etmekten Allah'a sığınmak icap eder.

HAK ADINA HAKSIZLIK

Hak ve hakikati ortaya çıkarmak, insanlara yol gösterebilmek için konuşmak, fikirlerini serdetmek faziletli bir davranış iken, başkalarını mağlup ederek üstünlüğünü göstermek adına tartışmak da kibirli bir davranıştır ve rahmetten mahrum kalmaya sebep olur. Hele ki insanları Hakk'a davet etme görüntüsü altında böyle üstünlük arayışı içinde olmak, günah olarak kişiye yeter. Münakaşa, muhatabın bütün savunma mekanizmalarını harekete geçirir, hakkı kabul etmesine engel olur. Kibir, haset, kin, gıybet, riya, övünme, hakkı küçük görme, tahkir, kusur araştırma, inkâr, inat ve hasmının zararına sevinme gibi yığınla zarara sebebiyet verir. O yüzden haklı bir konuda bile olsa münakaşayı terk etmek, şahsi üstünlük müsabakasına dönüşen bir tartışmadan kaçınmak şarttır.

Yücelmenin Biricik Yolu Tevazu

Ahmet TÜRKAN tarafından yazıldı.

Perşembe, 02 Mayıs 2024 16:00 - Son Güncelleme Perşembe, 02 Mayıs 2024 16:00

Tevazu ve mahviyeti kırıp insanı kibre sevk eden tehlikelerden biri de, gördüğü bir kısım rüya veya keşifleri anlatarak kendine pay çıkarmaktır. Bu çok ciddi bir hastalıktır. Ama daha da tehlikelisi, tevazu ve mahviyet edası içinde olanıdır. "Zayıflığımız ve acimizden dolayı Allah bazen böyle lütfediyor" diyerek gırtlığına kadar riya ve kibrin içine batan, salih amellerini mahveden kimse, aslında bomboş bir kimsedir. Öyle olmasaydı kendinde var olduğunu düşündüğü Hakk'ın sırlarını ifşa etmezdi. Kuvvetle muhtemel ki, bu tip kimselerin elde ettikleri de istidraç (şeytanî olağandışı özellikler)den başka bir şey değildir. Çünkü Cenab -ı Hak böylelerine sırrını vermez.

İbadeti ve çokça zikri sebebiyle kendinde bir şeyler vehmetmek, başkalarını küçük ve değersiz görmek de böyledir. Kazanmak uğruna verilen çabanın kaybetmeye, baş aşağı yuvarlanmaya yol açmasına sebep olur. Sonuç olarak, mümin, imanının gereği olarak, aciz bir kul olduğunu, kendisinin Allah'ın diğer kullarından bir üstünlüğünün olmadığını bilir. Bu bilgi onu mütevazi bir insan yapar. Dininde kemale erdikçe tevazu ve mahviyeti artar ve makbul kullar arasına katılır.